



## ALEGORİ SÖZCÜĞÜNÜN OTANTİSİTESİNİN HERMENEUTİK ÇÖZÜMLEMESİ

İbrahim GÜNAYDIN<sup>1</sup>

### Makale Bilgileri/ Article info

Makalenin Türü : Araştırma Makalesi  
Article Type : Research Article  
Geliş Tarihi / Date Received: 14.03.2022  
Kabul Tarihi / Date Accepted: 16.06.2022  
Yayın Tarihi / Date Published: 27.06.2022

### Makale Künyesi/To cite this article:

GÜNAYDIN, İ. (2022). Alegori Sözcüğünün Otantisitesinin Hermeneutik Çözümü. *LOTUS International Journal of Language and Translation Studies*, 2(1), 38-58.

### Öz

Bu çalışma, alegori sözcüğünün otantik anlamına yoğunlaşarak onun dilsel düzeydeki temsili üzerine yapılacak hermeneutik bir etkinliği kapsar. Bu hermeneutik etkinlik ilgili sözcüğün kök anlamlarını tespit edip değerlendirerek bir öz ve nitelik saptaması kabiliinde görülen otantik anlama ulaşmayı ve ayrıca sözcüğün saptanan otantisitesini çözümlmeyi amaçlar. En nihayetinde bir açıklama olan hermeneutik etkinlik genel olarak içte olanın dışarıya çıkartılma işidir. Alegori sözcüğünün ortaya konulacak olan otantisitesi böylesi bir hermeneutik üzerinden çözümlenecektir. Dilsel düzeyde üstü kapalı anlatım üzerine kurulu olan alegori, kurgu içeren sübjektif yapıyla temsil üzerine inşa edilmiş bir simgeleme veya benzetme olmasından dolayı esasen bir fikri yansıtır. Alegorinin oluşturmuş olduğu alegorik anlatının bütününde ortaya çıkan göstergede gösterilen öge, anlatıyı oluşturan kelimeler üzerinden verilmez. Burada gösterilmesi amaçlanan şey, ilgili anlatıda yer alan kelimelerin çağrışımsal düzeydeki bağlantıları aracılığıyla anlaşılma çalışılır. Bundan dolayı alegorik anlatıda gerçekte kastedilen şey, yüksek seviyede bir düşünce etkinliği üzerinden ortaya çıkar. Böylelikle üstü kapalı bir anlatım olan alegorinin gerçekteki anlam[lar]ı üzerine çekilmiş örtü kaldırılmış ve anlam[lar] ortaya çıkarılmış olur. Alegorik anlatı, yaratıcı edimin bir ürünü olmasıyla edebî/sanatsal olandan paye alır. Diğer taraftan felsefi bağlamda öze dönük yanı, ona felsefi bir değer katar. Bir başka ifadeyle alegorinin edebî yönü sanattan beslenen kurgusallığın vermiş olduğu imkânlardan doğarken, felsefi yönü ise bir şeyin özünü vermeye

çalışmaktan ortaya çıkar. Nitekim alegorik anlatı, gerçekliği edebî/sanatsal düzeyde aktarmaya çalışmak ister. Bundan dolayı alegori gerçeklik ve kurgusallık üzerine kurulu bu çift yönlü karakteriyle hem felsefi hem de edebî olanda kendini var ederek ortaya koyar.

**Anahtar Kelimeler:** Alegori, Otantik Anlam, Otantisite, Hermeneutik, Dilsel Temsil.

## HERMENEUTIC ANALYSIS OF THE AUTHENTICITY OF THE WORD OF ALLEGORY

### Abstract

This study focuses on the authentic meaning of the word allegory and covers a hermeneutic activity on its linguistic representation. This hermeneutic activity aims to determine and evaluate the root meanings of the related word, to reach the authentic meaning seen as an essence and quality determination, and also to analyze the determined authenticity of the word. Ultimately, hermeneutic activity, which is an exposition, is generally the work of bringing out what is inside. The authenticity of the word allegory will be analyzed through such a hermeneutic. Allegory which is based on implicit expression at the linguistic level, essentially reflects an idea because it is a symbolization or analogy based on mimesis with its fictional structure. What is aimed to be shown is tried to be understood through the associative level connections of the words in allegorical narrative. Hence, what is really aimed in the allegorical narrative emerges from a high level of thought activity. Thence, the veil over the real meaning[s] of the allegory is removed and the meaning[s] are revealed. Allegorical narrative takes its place from the literary/artistic by being a product of creative act. Moreover, it has gained philosophical value due to the fact that it was built to give the essence of something. In other words while the literary aspect of allegory arises from the possibilities given by the fiction that is fed by art, its philosophical aspect has emerged from trying to give the essence of

<sup>1</sup> Dr., Mimarşinan University, Faculty of Literature, Philosophy Department, İstanbul, Turkey.  
[ibrahimgunaydin1@gmail.com](mailto:ibrahimgunaydin1@gmail.com) ORCID: İ.G. <https://orcid.org/0000-0002-2794-594X>.

something. Indeed, allegorical narrative wants to try to convey reality on a literary/artistic level. Therefore, allegory comes into existence in both literary and philosophical, with this bi-directional character based on reality and fiction.

**Keywords:** Allegory, Authentic Meaning, Authenticity, Hermeneutics, Linguistic Representation.

## Giriş ve Yöntem Üzerine

Göstermek bir şeyin görülmesini sağlamak amacıyla bir şeyi göz önüne koymaktır. Diğer bir ifadeyle göstermek, bir şeyi herkesin görebileceği bir yere yerleştirerek ona mekân tayin etmektir. Göstermek aynı zamanda bir şeyin kendisine; diğer bir ifadeyle otantisitesine doğru gitmek ve sonrasında bu otantisiteyi dışarı çıkartıp sergilemektir. Açıklama da gösterme gibidir. Göstermek görme eylemine imkân tanırken açıklamak açma eyleminin kendisine mekân açar. Burada semantik bir birliktelik söz konusudur. Nasıl ki göstermede ilgili şeyin görülmesi amaçlanılıyorsa aynı şekilde açıklamada da otantik olarak bu amaç söz konusudur. Bir farkla, gösterme eyleminde gösterilen şeyin kendisi bir kere nesne pozisyonunda kalıp sonrasında terk edilirken, açıklamada açıklanan şey her daim nesne pozisyonunda kalır ve sürekli açıklama eylemiyle sergilenir. Diğer taraftan içte olanın dışarı aktarılması olarak açıklama üç unsurdan oluşur: yönelme, çıkartma ve sergileme. Bu yönelme, çıkartma ve sergilemeyle birlikte açıklanan açıklamanın bitmeyen nesnesine dönüşür. Buradaki açıklama nesnesine sonu olmayan bir yönelimle yönelir. Edimin nesnesine olan yönelimi ve sonrasında onunla olan teması sonucu ortaya birtakım şeyler çıkar. Bu şeylerin her biri ilgili edimin nesnesiyle sıkı bir ilinti içerisinde. Bu şeyler açıklama ediminin kendisiyle birlikte ortaya konulmaya çalışılır. İşte bu açıklama, ilgili şeyin içerisinden dışarıya doğru bir çizgi izler. Dolayısıyla açıklama otantik olarak içte olanın deneyimlenmesiyle beraber bu deneyim sonucu edinilen şeylerin dışavurumudur. Bu bağlamda içte olan şeyin dışarıya çıkartılarak ortaya konulması anlamındaki açıklama, bir sözcüğün kökenine inip orada yer alan otantik anlamı bularak orta yere; göz önüne; gün yüzüne çıkarmaya çalışmakla aynı paralelliktedir. Dolayısıyla bir sözcüğün otantisitesi o sözcüğün açıklamasında ortaya çıkar.

En nihayetinde bir açıklama olan hermeneutik etkinlik de (Grondin, 2017: 17) genel olarak içte olanın dışarıya çıkartılma işi olarak görülebilir. Antik Yunanda Apollon'un Delphoi'daki kehanet ocağına elçiler gönderilirdi. Buradaki kahinlere tanrıların niyetleriyle alakalı birtakım sorular sorulur, kahinler de tanrıların niyetleriyle alakalı birtakım cevaplar verirdi. Söylenilen cevaplar görünür anlamından ziyade bir anlama hamledilerek okunmaya çalışılırdı. Bu okuyuş, Antik Yunanlılara göre olması gereken bir okuyuştu. Çünkü onlar tanrısal işaretlere ve kehanetlere inanırdı. Bundan dolayı bir şeyin görünen tarafından ziyade onun asıl olarak

içinde ne barındırdığı önem arz ederdi (Dürüşken; Çoraklı, 2017: 59-60). Dolayısıyla Antik Yunanlılar söylenilen sözden onun gerçekten ne anlama geldiğine (hermēneia) yoğunlaşırlardı. İşte hermēneia bu yoğunlaşmanın kendisidir. Bu sebeple hermeneutik sözcüğün kendisinden türetildiği “hermēneia” esas olarak bir şeyin dış yüzeyinde görünen şeyleri bir tarafa atarak o şeyin içerisine girip orada işaret edilen; asıl olan şeyi yakalamaya çalışmak ve aynı zamanda bu yakalanılan şeyleri de dışarıya taşıyıp aktarmak olarak düşünülmelidir. Dolayısıyla Antikçağ bağlamı üzerinden düşünüldüğünde hermeneutik etkinlik aslında sözün içinde olanın dışarıya çıkartılma işinden başka bir şey değildir. İşte bu bağlamda içte olan şeyin dışarıya çıkartılarak ortaya konulması olarak açıklama, hermeneutik ile aynı istikamette yer alır. Ayrıca bir sözcüğün kökenine inip orada yer alan otantik anlamı bulmak, sonrasında bu otantik anlamı açıklıyarak gün yüzüne çıkarmaya çalışmak ve böylece ilgili sözcüğün otantisitesini ortaya koymak hermeneutik etkinliğin kendisini verir.

İşte alegori sözcüğünün otantik anlamının tespitinde izlenen yöntem de ilgili kelimenin ortaya çıkmış olduğu dile yönelerek kelimenin biçim, anlam, kök, gövde ve eklerine müracaat etme şeklinde ortaya çıkan ve açıklamaya dayalı hermeneutik yöntemdir. Dolayısıyla bu çalışma, alegori sözcüğünün tarih içinde hangi anlamlarda kullanılmasından ziyade ilgili sözcüğün dilsel temsilde bir öz ve nitelik saptaması kabilinde görülen otantik anlamına yoğunlaşacaktır. Diğer taraftan bu çalışma alegori sözcüğünün genellikle edebiyat sahasında kullanılan metafor, ironi, mecaz ya da istiare gibi terimlerle olan anlam benzerliklerini ya da farklılıklarını inceleyen bir çalışma da değildir. Alegori teriminin yukarıdaki terimlerle olan ilişkisi üzerine yapılacak bir inceleme ayrı bir araştırma konusudur. Bu incelemede amaçlanan alegori sözcüğünün otantik anlamındaki dilsel temsilin hermeneutik çözümlemesidir.

Bu çalışma iki bölüme ayrılacaktır. Birinci bölüm alegori sözcüğünün otantik anlamının tespitine dair bir araştırma ve inceleme mahiyetinde ön görülürken, ikinci bölüm bu araştırma ve inceleme sonucunda elde edilen verilerin hermeneutik bir etkinliğe tabi tutulmasından oluşur. Çalışmanın birinci kısmında alegori sözcüğünün basit ya da bileşik olup olmadığının belirlenmesi, kelimenin köküne dair anlamlarının ne olduğu, bu anlamların başka kelimelerle olan anlam birlikteliği, bu anlam birlikteliğinin merkezinde yer alan anlama dönük özsel durum ve bu ilgili durumun niteliğinin saptanması, bu saptamada alegori sözcüğünün kökeninde yer alan karakterin tespiti ve bunun dilsel temsilde düzanlam ve yananlam şeklinde ortaya çıkışı yer alacaktır. İkinci bölüm, otantik anlamın tespitiyle alegori sözcüğünün dilsel temsil düzeyindeki karakterinin ontolojisine yoğunlaşmaktadır. Birinci bölümde elde edilen

verilerin gerek dilbilimsel gerek felsefi gerekse edebi veçhelerinin göz önünde bulundurularak açıklamaya tabi tutulup değerlendirilmesi ikinci bölümün kapsamını ortaya koymaktadır.

### 1. Alegori Sözcüğünün Otantisitesi

Alegori, Grekçe “allos” (ἄλλος) ve “agoreuein” (ἀγορεύειν) kelimelerinden müteşekkil bir sözcüktür (Whitman, 1987: 263; Biblissima, ἀλληγορία).<sup>2</sup> Bu sözcük, Grekçeden Latinceye “allēgoria”, bu dilden de Fransızcaya “allégorie”, Almancaya “allegorie” ve İngilizceye “allegory” formlarında geçmiştir (Patridge, 2006: 68; Dwds, allegorie).<sup>3</sup>

Alegori sözcüğü etimolojik açıdan incelendiğinde terkinde bulunan Grekçe “allos” kelimesinin kökeninin, “öte, ötesi” anlamına gelen “all” (ἄλλ) sözcüğüne uzandığı görülmektedir (Liddel; Scott, 1940: 67-8). Bu “all” sözcüğü, Proto-Hint-Avrupa olarak bilinen ata dile (Uysal, 2010: 3-4) dayanmakta olup dildeki varlığını Sanskritçede “öte, öteki, diğeri, farklı” vb. anlamlara gelen “anya” (अन्य) ve “tuhaf, yabancı” karşılığında kullanılan “arana” (अरणा) sözcüklerinden alır (Etymonline, \*al).<sup>4</sup> Bu durumu destekler bir şekilde “anya” sözcüğü İngilizce olarak şu anlamları içerirken “elsewhere; to another place, on the another hand, otherwise”, “arana” sözcüğü de “distant, strange” gibi kelimelerin karşılığında kullanılır (Macdonell, 2012: 18-26).

“All” sözcüğünün Sanskritçedeki kök anlamları değerlendirildiğinde “belirlenmiş bir alanın haricindeki diğeri alan”, “grubun dışındaki şey”, “topluluğun içinden olmayan”, “başka bir yere ait olan” şeklinde birtakım anlamların belirgin bir şekilde öne çıktığı görülmektedir. Bunun yanında “all” sözcüğüne dair yukarıda zikri geçen anlamların merkezinde “öte” anlamı olduğu için bu “all” sözcüğü, “öteki yer”, “öteki kişi” “öteki şey” gibi anlamlara gönderme yapmaktadır. Dolayısıyla buradan hareketle bu kelimenin kökeninde “yerli olmamak”, “farklı olmak”, “değişik olmak”, “olanın dışında olmak” gibi birtakım anlamların yattığı söylenebilir.

<sup>2</sup> www.biblissima.fr çevrimiçi web adresi dijital olarak batı tarihiyle alakalı birtakım belgelere, kataloglara ve özel veri tabanlarına ulaşım sağlamanın yanında özellikle de şu sözlüklere erişim imkânı vererek etimolojik araştırmalara destek vermektedir: Robert Scott (1867-1939) ve Henry George Liddell (1811-1898) *A Greek-English Lexicon* (1940), Wilhelm Pape (1807-1854) *Handwörterbuch der griechischen Sprache* (1880), Anatole Bailly (1833-1911), *Bailly* (2020).

<sup>3</sup>Çevrimiçi dijital bir platform olan *Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache (DWDS)*, Berlin-Brandenburg Academy Sciences and Humanities kuruluşunun Almanca eski ve yeni kelimelerin anlamlarına dair bilgi sistemini içermektedir. Bu dijital platformun web adresi, [www.dwds.de](http://www.dwds.de) şeklindedir.

<sup>4</sup> [www.etymonline.com](http://www.etymonline.com) şeklindeki web sayfasının temel kaynakları arasında şu sözlükler yer almaktadır: Ernest Weekley (1865-1954) *An Etymological Dictionary of Modern English*, Ernest David Klein (1899-1983) *A Comprehensive Etymological Dictionary of the English Language*, Oxford Üniversitesi *Oxford English Dictionary*, Robert K. Barnhart (1933-2007) *Barnhart Dictionary of Etymology*, Ferdinand Holthausen *Etymologisches Wörterbuch der Englischen Sprache*, Barbara Ann Kipfer ve Robert L. Chapman (1920-2002) *Dictionary of American Slang*.

Ayrıca bu “all” sözcüğünün, alegori sözcüğünün haricinde başka kelimelerle olan semantik birlikteliğinde ortaya çıkan anlamlar, bu durumu destekler niteliktedir. Aşağıda Proto-Hint-Avrupa Ata Dili kökenli “all” sözcüğünün, bu dil ailesine mensup başka kelimelerle olan birleşimleri, anlamlarıyla birlikte yukarıda tespit edilmeye çalışılan “öteki yer”, “öteki kişi” “öteki şey” gibi kök anlamlar üzerinden yorumlanarak verilmiştir:

Al(l)ter: değiştirmek [var olan şeyin formunu başka bir forma dönüştürerek mevcut sınırın ötesine geçmek],

Al(l)ias: takma ad [var olan şeyin adının haricindeki bir diğer ad ya da olanın ötesinde, berisinde olan ad],

Al(l)ien: yabancı [bir kümenin içinde birbirine benzeyen var olanların haricinde başka bir kişi ya da şey; olan sınırın dışında olarak öteki kişi],

Al(l)ternative: bir diğer şey [var olan şeyin bizatihi kendisi olmayıp onun yerine geçebilecek bir başka şey; olanın dışında, ancak ona nitelik ve nicelik olarak benzediği için emsali olabilecek şeyin kendisi],

Al(l)truism: başkalarını düşünme [bir kişinin kendisinde değil de başkasında yoğunlaşması, kendi sınırını geride bırakıp başka kişilerin sınırlarına dâhil olarak onlarla alakadar olması; olan sınırın dışına çıkarak farklı bir sahada ortaya çıkan duygunun öteki olan şeyde görünümü],

El(l)dritch: büyü [var olan şeyin formunun başka bir şeye bürünüp bulunduğu sınırı aşarak varlığa çıkması, olan şeyin öteki olan şeyde suni metamorfoz geçirmesi] (Etymonline, \*al).<sup>5</sup>

Bu örnekler değerlendirildiğinde Proto-Hint-Avrupa Ata Diline nispet edilen “all” sözcüğünün, dâhil olduğu kelimenin anlamını tam tersi bir istikamete sürüklediği ortaya çıkmaktadır. Ortaya konulan tespit ve değerlendirmelerden hareketle, alegori sözcüğünde yer alan ikinci sözcüğün anlamının, “all” sözcüğüyle birleşiminde, tersine bir istikamete girdiği görülmektedir. “All” sözcüğüne dair saptanan bu durum yukarıda verilen örnekler üzerinden değerlendirilebilme olanağına sahiptir. Şayet “all” sözcüğü bu kelimelerden çıkartılırsa, anlamda bir istikamet değişikliğine mahal verilmemiş olur. Diğer bir ifadeyle yukarıda

<sup>5</sup> “All” kelimesiyle birleşimde bulunan kelimeler [www.etymonline.com](http://www.etymonline.com) sitesinden alınmış olup çeviri, yorum ve değerlendirmeler şahsıma aittir.

sıralanan kelimelerde “all” sözcüğünün olmadığı düşünülürse, kabaca “alter” “değiştirmemek”, “alias” “asıl ad”, “alien” “yerli”, “alternative” “olan şey”, “altruism” “kendini düşünme”, “eldtrich” “büyülü olmayan” anlamına gelir.

Alegori sözcüğünün terkipteki bir diğer sözcük olan “agoreuein” [ἀγορεύειν], genel olarak “konuşmak/anlatmak” anlamlarına gelir (Liddel; Scott, 1940: 13-4). Bu sözcüğün kökü “hareket ettirmek”, “liderlik etmek” anlamlarına gelen “ag” sözcüğüdür (Partridge, 2006, s. 68). Kökeninde yer alan bu sözcükten hareketle “agoreuein”, “konuşmacının liderlik kisvesine bürünerek yapmış olduğu bir konuşma”ya gönderme yapar. Nitekim özellikle bu kelime İngilizce olarak karşılandığında kullanılan kelime Türkçe “nutuk, söylev, hitabe” gibi anlamlara gelen “oration” kelimesidir (Liddel, Scott, 1940, s. 14). Dolayısıyla bir topluluğa düşünceler, duygular aşlamak amacıyla söylenen, uzunca, coşkulu ve güzel sözün kendisi olarak nutuk (Ayverdi, 2010: 940) “agoreuein” fiilinin anlamsal içeriğinde yer alır.

“Agoreuein” fiilinin özelinde yer alan nüansı daha da açmak gerekirse şunları söylemek mümkündür: Dilimizde “konuşmak” fiilinin birçok anlamı vardır. Bu Grekçe sözcüğün anlamına karşılık gelen “konuşmak”, “bir konuda karşılıklı söz etmek, sohbet etmek” anlamındaki “konuşmak” değildir. “Agoreuein” fiilinden kasıt Türkçede “konuşmak” fiilinin anlamlarından biri olarak da görülen “duygularını ve düşüncelerini bir kompozisyon içinde anlatarak konuşma yapmak” (Ayverdi, 2010: 694) anlamındaki konuşmadır. Bundan dolayı bu “konuşma” eylemi daha özel anlamda nutuk formatında “anlatmak” şeklindedir. Dolayısıyla genel olarak alegori yapan kişinin bir şey anlatma eyleminin içerisine girdiği söylenebilir.

Bilindiği gibi anlatım açıklayıcı, betimleyici, öyküleyici, tartışmacı gibi kendi içinde birden fazla türe sahiptir. Alegoride yer alan anlatım, karakteristik özellikleri göz önünde bulundurulduğunda daha baskın bir şekilde açıklayıcı bir tür olarak kendisini ortaya koyar. Nitekim açıklamaya dayanan anlatım tarzında amaç, anlatılan şeye dair muhatapta varsayılan kapalılığı ortadan kaldırmak ve böylelikle o şeyi daha belirgin hale getirmektir. Temelde bir konuşma türü özelde bir anlatım olan alegoride de amaç, öncesinde dile gelen şeyin kendisinde varsayılan kapalılığını gidermek, onu daha da açmak şeklindedir. Nitekim ileride değinileceği gibi Platon’un MÖ 428-348 *Devlet* adlı kitabında Sokrates-Glaukon diyalogunda geçen mağara alegorisi (Platon, s. 514a-518e), anlatım içinde bir açıklama modeli olarak dile getirilir. Ancak alegoride yer alan açıklamanın neden-sonuç üzerine kurulu bir hüviyete sahip

olmadığını belirtmek gerekir. Nitekim böylesi bir açıklama daha çok nesnel değerlere dayanan bilimsel sahada kendisini gösterir (Akarsu, 1975, s. 13). Burada görülen açıklamaysa bilimsel olanın karşısında olan ve dolayısıyla daha çok sübjektif değerlerden beslenen kurgusal bir açıklamadır. Dolayısıyla alegori, olan şeyin doğasındaki sınırın ötesine geçerek nesnel olandan uzaklaşıp kurguya yönelmeyi sağlar. Bundan dolayı alegori, doğası itibariyle bilinen ve alışılâgelen tarzda bir açıklamadan ziyade, sübjektiflik üzerine kurulu kurgusal yönün ağır basmasıyla bilinmeyen, alışılâgelmeyen ve sınırın ötesinde yer alan bir açıklama tarzı ortaya koyar. Böylelikle alegoride yer alan anlatının, olan sınırı aşmış başka türlü bir yolda meydana geldiğini söylemek aslında onun nesnel ölçütlerden ziyade sübjektif bir dünya üzerine inşa edildiğini söylemek demektir. Alegori üstü kapalı bir anlatım tarzına gönderimde bulunur derken de onun sübjektifliği yine belirleyici olmaktadır. Ancak buradaki sübjektif olma durumunun salt keyfi olmadığını belirtmek gerekir; bilakis anlatıcı tarafından belirlenen, açıklanan şey ile açıklayan (alegori) şey arasındaki birtakım ilişkiler, alegorinin kendisini ortaya koyacaktır. İki şey arasındaki bu ilişkilerin bütünüyle sübjektif olduğunu söylemek mümkün olsa da, bunların anlatıcı tarafından nesnel gerçeklikten paye alarak mantıksal bir dizge üzerine kurulduğunu unutmamak gerekir. Burada anlatıcının ortaya koyduğu sübjektif değere sahip mantıksal ilişkilerle beraber temel iddia alegorinin, kendisinin anlattığı şeyi birebir olmamak kaydıyla doğrudan değil de üstü kapalı olarak bir şekilde ifade ettiği, dile getirdiğidir.

Diğer taraftan konuşmacının muhatap kitleye farkındalık kazandırmak ve böylelikle fikirsel olarak bulunmuş oldukları konumlarından başka bir konuma sürüklemek gayesi güderek<sup>6</sup> alegori aracılığıyla yapmış olduğu bu sübjektif açıklayıcı anlatma eylemi, açık bir alanda ya da bir kurulda toplanmış insanlara yapılır. Nitekim “agoreuein” kelimesiyle semantik ve aynı zamanda morfolojik bağlantısı olan ve “toplantı yeri” ya da “pazar yeri” anlamlarında kullanılan “agora” sözcüğü de bu durumu destekler niteliktedir; çünkü “ageirein” sözcüğünden gelen bu “agora” sözcüğü, bu dile getirilen kullanımlarının yanında “topluluk önünde konuşma” (public speaking) anlamına da gelmektedir (Etymonline, agora).

Alegori teriminin terkinde bulunan “allos” ve “agoreuein” şeklindeki iki kelimenin etimolojik incelemesinden sonra yapılan değerlendirmede alegorinin otantik anlamına dair

<sup>6</sup> Nitekim alegori sözcüğünün yapısında bulunan “agoreuein” fiilin kökü yukarıda dile getirildiği gibi “hareket ettirmek”, “liderlik etmek” anlamlarına gelen “ag” sözcüğüne dayanır.

ortaya çıkan sonuç ve değerlendirmeler şu şekilde dile getirilebilir: Alegori, genel olarak bir şey hakkında açıkça konuşmamak; açık konuşmanın ötesine sızrayıp kapalı konuşmaktır. Özelde alegori neden-sonuç ilkesinden ziyade sübjektif yapısıyla açıklayıcı bir anlatım modeli içerir. Sübjektif değerler üzerine inşa edilen bu açıklama modeli, bir şeyi olması gerektiği gibi dile getirmeyip olağan olanın dışına çıkararak başka türlü bir şekilde dile getirmenin kendisidir. Bunun böyle olmasının sebebi de onun başından sonuna kurgusal bir yapı üzere inşa edilmesinden ileri gelmektedir. Ayrıca sübjektifliği içinde barındıran kurgusal açıklayıcı bir anlatım modeli olmasının yanında açıkladığı şeyi üstü kapalı şekilde ifade etmesiyle de ön plandadır.

## 2. Alegorinin Dilsel Temsilinin Ontolojik Açıklanışı

Açık bir alanda hitap şeklinde olması, insanları harekete geçirmek için icra edilmesi gibi özelliklerini hatırd tutmakla beraber asıl önemli olan, alegorinin sübjektifliği içinde barındıran kurgusal yönüyle olağan anlatımın sınırlarını aşırp olağandışılıkta kendisini ortaya koymasıdır. Şaşılacak bir tarafa sahip olmayan biçimiyle olağan, alışılmış tarafıyla etkinin ortadan kalkmış olduğu şeye gönderme yapar. Olağan, “sık sık olan” anlamında kullanıldığı gibi “oluşuna alışılan, doğal olan” (Püsküllüoğlu, 1977: 223) anlamlarına gelmektedir. Dolayısıyla olağan anlatım, genellikle belirlenen sınırlarının dışına çıkmayan anlatımdır. Bu anlatım oluş durumunun hep aynı formda olması, etkisini zamanla yitirmesi olasılığını kendisinde taşımaktadır. Böylesi bir anlatım, kendisinde taşımış olduğu mutad olağanlığıyla değiştirme, devinime sokma, eyleme geçirme gibi edimselliğini yitirir ve niteliksizliğe giden aşağı yönde bir hareketlenmenin içerisine girer. Bu niteliklere sahip bir anlatım, kaybetmiş olduğu edimselliğini tekrardan elde etmek için olağanın sınırlarını aşmaya çalışır. Bu bağlamda alegorinin kendisi, olağan olanın alışılmışlığında pasifize olmuş anlatıma dinamizm vermek gayesiyle anlatıcının anlatısını öteye taşıma işidir. Anlatının öteye taşınmasındaki maksat, hitaba muhatap olan kişi ya da kişilerin düşünce, yön, eğilim vb. şeyleri değiştirmeye yol açan gücü elde etmektir. Dolayısıyla alegori, anlatıda ötelere gitmek, sıradanlığı aşmak ve başka bir şekilde; üslupta dile getirmektir. Bu yönüyle yaratıcı bir edimin ürünü olan alegori, ontolojik olarak kendisini sanatsal olanda var ederek bir söz söyleme sanatına dönüşür. Ayrıca alegorik anlatım, etkisini yitirerek pasifize olmuş bir tekdüzeliği ortadan kaldırması ve niteliksizleşmesiyle beraber oradan sıradanlığa sürüklenen bir anlatıyı canlandırmasıyla anlatıya bilinçli bir şekilde farklı bir perspektif katar ve onu kendisiyle birlikte sınırların



dışına çıkarır. Bu yönüyle alegori, Saussure'ün dil ve söz ayrımındaki (Saussure, 1998: 43-4) sözün bizatihi kendisine gönderme yapar.<sup>7</sup> Anlatıcının bilinci anlatılana müdahil olarak onu özelleştirir. Böylelikle anlatıcı bir tür soyutlamanın içine girer ve anlatı irade ve aklın sayesinde bireysel bir bilincin ürününe dönüşerek yaratıcı edimin kendisi olduğu gibi bilinç ediminin de kendisi olur. Alegorinin saptanan bu durumsallığı ontolojik bağlamda ona biçimsel bir nitelik kazandırarak onu olağandan sıyırıp özel bir anlatıya dönüştürür.

Zikri geçen nitelikleriyle beraber alegoride yer alan olağandışılık başka türlü bir dile getirmenin kendisiyle bir arada olmasının yanında nesnel<sup>8</sup> olanın karşısında olarak gizli ve örtülü olanı da otantisitesinde barındırır. Nitekim bu tespit edilen otantisiteyi destekler nitelikte Grekçe-İngilizce sözlüklerde “allegory” (ἀλληγορία) sözcüğü, “örtülü/gizli dil” (veiled language) şeklinde tanımlanmaktadır (Liddel; Scott, 1940: 69; Biblissima, ἀλληγορία). Bu tanımlamadaki dilin örtük olma durumu, açık olma durumundan uzaklaştığını göstermektedir. Dilin örtük olma durumunu biraz daha açıklamak gerekirse şunları söylemek mümkündür: Örtük dili kullanan kişi olarak anlatıcı, bir şeyi nitelerken o şeyin bizatihi kendisini gösteren özelliklerini açıkça söylememektedir. Bunun yerine başka birtakım şeyler söyleyerek o şeyi dolaylı yoldan amaçlamaktadır. Böylelikle anlatıcı konuşma esnasında söylemediği ancak amaçladığı şeyin üzerine bir örtü indirmektedir. Bu durumda anlatıcının konuştuğu her şey, aslında konuşmak istediği şeyin örtüsü konumuna geçmektedir. Bu şekilde anlatıcı konuşmak istediği şey hakkında değil de başka bir şey hakkında konuşmakta ve ağzından çıkan sözcükler de dilin açık olma durumunu bozarak onu kapalı hale getirmektedir.<sup>9</sup> Diğer yandan örtük dil kullanan anlatıcı, aslında amaçladığı şeye dair olan görünüşü askıya da almaktadır. Bu askıya alışla birlikte anlatıcı, başka bir görünüşe meylederek amaçladığı şeyi gizlemektedir. Bundan dolayı örtük bir dil olan alegori aynı zamanda bir başka görünüş altında konuşmak anlamına da gelmektedir. Alegoriye dair bu tanım şu şekilde geçmektedir: “Allegory is description of one thing under the image of

<sup>7</sup> Saussure dil ile sözü birbirinden ayırır. Dili konuşan kişinin bir işlevi olarak görmez. Ona göre dil, bireyin edilgen bir biçimde belleğine aktardığı üründür. Hiç önceden tasarlama gerektirmez. Bilinçli düşünce yalnız sınıflandırıcı etkinlikte işe karışır. Söz böyle bir bilincin ürünüdür (Saussure, 1998: 43-4; Vardar, 2007: 180).

<sup>8</sup> Nesnel olanın denetlenebilir, gözlemlenebilir, kanıtlanabilir gibi özellikleri onun açık olduğunun göstergesidir.

<sup>9</sup> Bu yorumlamaların eşliğinde akla, “Dil açık olmak zorunda mıdır? Yoksa onda böyle bir zorunluluk yok mudur? Böyle bir zorunluluk yoksa insan onu açık yapmaya ya da kapalı kılmaya neden çalışır? Bilim denilen etkinlik dilin açık olan kısmında icra ediliyorsa edebiyat denilen bir diğer insani etkinlik dilin kapalı alanında mı kendisine saha bulmaktadır?” vb. birtakım sorular gelmektedir.

another” (Etymonline, allegoria). Burada yer alan “başka bir görünüş altında” ifadesi gerek dilbilimsel açıdan gerekse dil felsefesi açısından önemlidir. Nitekim dilde herhangi bir şeye yüklenen bir niteliğin aslında o şeyin kendisine dair bir görünümü vermesi gerekirken; diğer bir ifadeyle betimlenen şeyin tasviri bizatihi o şeyin bir tasviri olması lazım gelirken bu çizginin dışına çıkıp, o şeyin kendisine ait olmayan bir tasviri dile getirmek, dilde anlamsal bir çatı altında var olan şeyin formuna müdahale etmek, onu değiştirmek anlamına gelir. Bu müdahale sonucu oluşan değişimle birlikte ilgili şeyin anlaşılması noktasında bir pürüzün ortaya çıkması da söz konusu olacaktır. Nitekim başka bir görünüş altında tümüyle ayrı bir şeyin kendisinin anlaşılması, her zaman olasıdır. Bu durum örtük dilin açık dile nazaran durmuş olduğu pozisyonu göstermesi bakımından önemlidir. Dilde meydana gelebilecek olası her yanılısamayı bertaraf etmek adına Wittgenstein’in da *Tractatus Logico-Philosophicus* eserinde vurguladığı gibi olabildiğince açık bir dil kullanmak her zaman gereklidir. Nitekim o, dil ile dünya arasında kurmaya çalıştığı uygunluk ve bu uygunluğa bağlı olarak oluşturduğu resim kuramını bu şekilde ortaya koymuştur (Çakmak, 1997: 141-2). Dilin sınırlarının belirlenmesi tüm olası yanlışlıkları bertaraf edecektir. Wittgenstein’in ortaya koymuş olduğu bu düşüncesinin temelinde onun şu önermesi yatar: “Dilimin sınırları dünyanın sınırlarını imler” (Wittgenstein, 2013: 133).<sup>10</sup> Ancak alegorinin kendisi örtük bir dil olmasıyla sınırın ötesinde yer alır.

Örtük bir dilin anlatımında dile getirilen şey ve ona dair açıklama ve betimlemeler aslında sadece bir şeye gönderme yapar. Diğer bir ifadeyle örtük dil alanında yer alan açıklama ve betimlemeler ikinci bir alanda yer alan bir şeyi imler. Bundan dolayı alegorinin başka bir görünüş altında bir şeyi nitelemek şeklinde yukarıda ifade edilen özelliğinde tek bir alan değil de iki alan söz konusudur:

- 1- Anlatılan şeyin, açıklama ve betimlemelerinin bulunduğu görünür alan,
- 2- Anlatılmayan ancak kastedilen şeyin bulunduğu görünmez alan.

Alegori sözcüğünün otantisitesinin bu şekilde tespit edilmesinin gayesi, burada söz konusu olan şeyin farklı iki alanı olduğunu; ancak maksut olanın ikincisi olduğunu göstermek

---

<sup>10</sup> Mantıksal pozitivist bir dünyanın oluşturmuş olduğu dil, sanat, etik ve din gibi birtakım yapıların içerdiği önermelerin anlamsız hatta saçma olduğunu ileri sürer; çünkü bu yapılara ait olan bir dil, “dünya”nın koordinatları içerisinde bir koordinata gönderimde bulunmaz. Alegori de sanatsal olanın içinde kendisine yer bulduğu için mantıksal uzam içerisindeki olgulardan meydana gelen dünyanın (Wittgenstein, 2013: Fragman 1.13) içerisinde yer almayacaktır.

amacıyladır. Bundan dolayı alegoride bu iki alandan ilki ikincisine giden araç mesabesindedir. Amaç ikinci alanın bizatihi kendisidir. Başka bir ifadeyle görünen alanda yer alan şey ve ona dair açıklama ve betimlemeler esasen maksut olan şey için var olduklarından dolayı görevlerini ifa ettiklerinde yok hükmündedirler. Bu nedenle alegoride, tekil anlamda var olan sadece bir şeyin olduğunu ve bu şeyin de hem görünen hem de görünmeyen iki veçhesi olduğunu söylemek yanlış olur. Bunu söylemek, “Her şeyin bir görünen bir de görünmeyen tarafı vardır” önermesiyle aynıdır. Halbuki alegori böyle bir varsayım üzerinden hareket etmez. Nitekim böyle düşünüldüğü takdirde alegoriye muhatap olan şeyin kendisi de amaç durumuna dönüşebilir. Halbuki o, anlatıcı tarafından sadece amaca götüren bir araçtır. Bu cihetle bakıldığında, alegorik olan şey görünüşünü değil de onun haricinde olan şeyi imler.

Alegoride, anlatılan şeyin ve betimlemelerinin bulunduğu görünür alanın kendisi, dilbilimsel perspektifle gösteren, gösterilen ve göstergeyi kendi bünyesinde barındırır ve aynı zamanda bu görünür alan ifade düzleminde parçalanabilirliğini saklı tutarak bir bütünü gösterir. Parçaları değil de bizatihi kendisi hesaba katılarak bu bütün değerlendirildiğinde o, gösterenin kendisini oluşturmaktadır.<sup>11</sup> Bu bağlamda örneklem olması için Platon’un mağara alegorisini düşünmekte yarar vardır. Platon *Devlet* eserinin *Yedinci Kitap* kısmında Sokrates’in ağzından muhatabı Glaukon’a bir şey anlatır. Sokrates’in bu anlatmış olduğu şey tasarlanmış bir şeydir. Bu tasarı, ana olay ve bu ana olayın içinde olaylar dizisini sunar. En genel itibariyle bu, öyküleme tekniğiyle yapılan bir anlatı olmasının yanında bir açıklama modelini sunar. Sokrates, tüm öğeleriyle birlikte tasarlanmış olduğu bu anlatı üzerinden bir şeyi imler. İmlenmiş olan şey anlatının bütününde ortaya çıkan gösterilenin kendisini oluşturur. Bu bağlamda bir ana olay ve onun etrafında dönen ardışık yan olayların tümünün kendisi mağara alegorisini oluşturur. Tüm alegorilerde olduğu gibi bu alegoride de en temel nitelik görünür alanın görünmeyen ancak kast edilen şeyi ifade etmesidir. Sübjektif olanı içeren kurgusal yapısıyla bir tür açıklayıcı anlatım modelini sunan alegori görünmeyeni ifade eden niteliğiyle en nihayetinde bir temsil (mimesis) içerir.<sup>12</sup> Anlatıcı bir anlatı olarak

<sup>11</sup> Dilsel gösterenle gösterilenin birleşmesinden doğan birim olarak göstergenin özdeksel yönü gösterendir. Gösterenle birleşerek göstergeyi oluşturan içerik de gösterilendir. Örneğin *Kalem* göstergesinin gösterileni “yazmaya yarayan araç”tır. Bu, göstergenin içeriğini oluşturmaktadır. Gösterense özdeksel yönüyle beş harften oluşan “kalem” sözcüğüdür. Ancak şu ifadedeki “Bazı savaşlar kalem ile kazanılır” *kalem* göstergesinin gösterileni “yazmaya yarayan araç” olarak “kalem” değildir. Yukarıda tespit edilen otantik anlamıyla alegori de böyle bir düzlemde incelenmektedir (Vardar, 2007: 104-8).

<sup>12</sup> Burada kullanılan “mimesis” sözcüğü genel anlamda bir temsil özelde bir taklit ya da yansıtma veyahut benzetme şeklinde ele alınmıştır. Aynı zamanda alegori özelinde bir simgelemenin kendisi olarak da bu sözcük düşünülmektedir.

kullandığı alegoriyi görünmeyen ancak kast edilen şeyi, temsil edilebilirliği üzerinden dile getirmektedir. Buradaki temsil birebir bir temsil olmaktan ziyade yaklaşık bir temsildir. Anlatıcı görünen ile görünmeyen arasında sübjektif değere sahip mantıksal ilişkiler kurarak bir temsil ediş kurgulamıştır. Kurgulanan bu temsil edişte yer alan belirgin birtakım özellikler görünmeyi yansıtmakta, onu simgelemektedir. Alegorinin bu ontolojik karakteri onun temelde bir temsil özelde bir yansıtma ya da simgeleme olmasını da göstermektedir. Platon'un mağara alegorisi de bu bağlamda genel olarak onun idealar kuramının bir temsilini verir. Bu temsil sayesinde o kendi kuramını açıklamaya çalışır.

Bir yansıtma ya da simgeleme işi olarak alegori ontolojik bağlamda özünde düşünceye bir ayna tutmaktan ibarettir. Nasıl ki ressam yaptığı işle dünyaya bir ayna tutuyorsa (Platon, Devlet: 596d-e) anlatıcı da alegori ile kendi düşüncesine bir ayna tutar. Böylelikle o kendi düşüncesini alegori ile dışarı vurarak yansıtır. Burada söz konusu olan şey bir tragedya şairinin yapmış olduğu şeyle aynıdır: benzetme (Platon, Devlet: 597d). Platon bu durumu vurgulamak adına *Devlet*'te şöyle der: "Tragedya şairinin de yaptığı bu değil mi? Benzetme değil mi onun da yaptığı?" (Platon, Devlet: 597c). Platon da mağara alegorisini dile getirerek idealar kuramına özelde bu alegoriyle bir benzetme yapmaktadır. Dolayısıyla anlatıcının yapmış olduğu şey kurgusal açıklayıcı bir anlatı modeli olarak oluşturduğu alegoriyi düşüncesine benzer nitelikte gördüğü için dile getirmek, dile dökmektir. Burada tasarımı olan şey olarak alegori düşünülen şeye benzediği ve bu benzeyişle onu yansıttığı için bizatihi ontolojik anlamda sanatın kendisidir. Bu sanatsal yönüyle aslında bir alegoride görülen şey doğa, insan, hayat kısaca gerçekliktir. Böylelikle alegori kendi görüntüsünün ötesinde şeyi imlerken gerçekliğe dokunur. Mağara alegorisinde de durum bu şekildedir. Platon'un göstermek istediği şey kendi dünyasında gerçek olan şeyin kendisidir.

Kurgusal bir açıklama modeli olarak alegorinin kendisi bir anlatım biçiminin kendisini vermekle beraber Paul de Man'ın da işaret ettiği gibi (Man, 1983: 226) ardışık olaylar dizisini de içerisinde barındırır. Ardışık ve anlatısal olarak alegori gösterenin kendisini oluştururken, anlatılmayan ancak kastedilen şeyin ve betimlemelerinin bulunduğu görünmez alansa gösterilenin kendisidir. Bu ikisinin birleşimiyle birlikte bir göstergeden bahsedilebilir. Alegorik bir ifadeyle anlam üretim süreci, bu göstergenin açılmasıyla doğrudan ilişkilidir. Diğer bir ifadeyle anlatıcı gösterenle gösterilen arasında bir bağ kurmuştur. Bu bağın açığa çıkartılmasıyla beraber anlamın üretiliş sürecine (Guiraud, 1999: 25-7) giriş yapılmaktadır.

Buradaki süreçte ortaya çıkan anlamlar, bir gösterenin gösterilenini oluşturduğu gerçeğiyle yakından ilgili olmakla beraber düzanlamın karşısında yer alırlar. Nitekim bu süreçte elde edilen anlamlar mantıksal, bilişsel ve nesnel nitelikleriyle ön planda olmaktan ziyade kurgusallığı içeren sübjektif düzeyde ikincil kavramlara, imgelere, öznel izlenimlere, çağrışımsal değerlere ilişkindir. Alegori tam bu ikincil anlamlara olanak sağlamasıyla edebi olanın bir parçasıdır. Alegorinin ikincil anlamlara olanak sağlamasıyla elde etmiş olduğu edebi değer, olması gereken üzerinden kendisini gösterir. Bu bağlamda olan şeyin kendisinin görüntüsü, olması gerekene bir kapı aralar. Bu aralanan kapı olması gerekene açılır ve olan görüntü, olması gerekeni kendisine çeker. Bu bir bakıma alegoriyi kendisinde içeren dilsel ifadenin düzanlamının, araç mesabesinde olmasını da gösterir. İşte bu bağlamdan hareketle alegori, edebi olandan payını alır; çünkü kendisi hiçbir zaman olduğu şekliyle var olanı vermez; zaten vermesi de mümkün değildir.

Alegorinin olması gereken üzerinden edebi olana yaklaşmasını Aristoteles üzerinden değerlendirmek mümkündür. Nitekim Aristoteles tarihçi ve şair üzerinden olan ile olabilir olanı ortaya koyarken dilin doğrudan ya da dolaylı olarak varlığı temsil edişine işaret etmektedir. Bu düzlemde varlığın dolaylı olarak temsil edilişi olarak alegori, edebi olanın bizatihi kendisidir. Aristoteles *Poetika* adlı eserinin *Dokuzuncu Bölüm*'ünde şunları söyler:

“Ozanın [şair] ödevi gerçekten olan şeyi değil tersine olabilir olan şeyi yani olasılık veya zorunluluk kanunlarına göre mümkün olan şeyi anlatmaktır. Tarih yazarı ve şair, biri düzyazı öteki nazım yazdığı için birbirlerinden ayrılmazlar. Çünkü Herodotos'un eserinin mısralar haline getirilmiş olduğu düşünülebilir. Bununla birlikte ister nazım ister düz yazı halinde olsun, Herodotos'un yapıtı bir tarih yapıtıdır. Ayrılık daha çok şu noktada bulunur: Tarihçi daha çok gerçekten *olan*'ı, şair ise *olabilir olan*'ı anlatır. Bunun için şiir, tarih yapıtına oranla daha felsefi olduğu gibi, daha üstün olarak da değerlendirilebilir. Çünkü şiir, daha çok *genel olanı*, tarihse *tek olanı* anlatır. Genel olan deyince de olasılık ya da zorunluluk yasalarına göre, belli özellikteki bir kişinin böyle ya da söyle konuşmasını, böyle ya da söyle eylemde bulunmasını anlıyoruz. Ozan, kişilerine ad verirken daima bunu göz önünde bulundurarak adları seçer. Tek olan deyince de bir Alkibiades şunu yaptı ya da başına şu geldi, bunu anlıyoruz” (Aristoteles, 1963, 1451b).

Aristoteles'e göre edebi olan ile gerçekte olan şey arasında fark vardır. Şair tarihçiden farklı olarak olanı ele alır. Ancak bunu olduğu gibi aktarmak yerine onu kurgular. Bir bütün olarak gösterenin kendisi olan bu kurgu gösterilen olarak gerçekte olan şeye gönderimde

bulunur. Aristotelesçi bağlamda bu kurgunun amacı tümel olan şeyi yansıtmak olmasından dolayı gerçekte olan şeyin ayrıntıları bir tarafa itilir. Böylelikle şair ile tarihçinin arasındaki fark da ortaya çıkmış olur. Aristoteles'e göre edebi olan şey, olanın kurgulanışında kendini gösterirken tümeli amaçlayarak olanın özünü vermeye çalışır (Moran, 2013: 30). Bundan dolayı yaşanan bir olayı yaşandığı gibi aktarmak; diğer deyişle onun oluşa gelirken edindiği varlığına herhangi bir şekilde müdahale etmeden, nasıl bir biçimde var olduysa o biçimi koruyarak nakletmek edebi olanı vermez (Pospelov, 2005: 20-9; Derrida, 2010: 79-82). Edebi olanı üreten fail olarak şair,<sup>13</sup> aktarmak istediği şeye yeri gelir dokunmak ister. Dokunduğunda hissetmiş olduğu şeyleri de onun oluşa gelen varlığında ortaya koyar. Yeri gelir ona ekleme yapar. Ekleyerek onun kendi penceresinden eksik gördüğü varlığını tamamlar. Yeri gelir ona müdahale eder ve böylelikle onu bir alanda sınırlayarak istediği ölçüde ve oranda onu tekrardan var eder. Yeri gelir o şeyi eksiltir; budar, törpüler, keser. Böylelikle fazlalığı atarak onu estetik bir işleme tabi tutar. Yeri gelir o şeyi bozar; o şeyin oluşa gelen varlığını tahrip eder. Yeri gelir o şeyi yeniden ortaya koyar. Böylelikle varlığın özüne dair olan unsurlarını söker ve onu tekrardan istediği biçimde inşa eder.

İşte alegorinin edebi olana yaklaşım ondan değer alması da olan ile değil kurgulanan ile alakalı olmasından kaynaklıdır. Tam bu bağlamda anlatıcının olanı muhataba doğrudan vermeyi seçmeyip onu bir kurguyla aktarması, bu kurguyu da yukarıda sayılan imkân dâhilindeki bütün varyantlarıyla birlikte alegorik olarak dile getirmesi, alegorinin kendisini edebi olana yakınlaştırarak onu onun bir parçasına dönüştürür. Dolayısıyla alegorinin edebi oluşundaki en temel öge onun bir gerçeklikten ziyade kurgusal olmasıdır. Bu kurgu dil düzleminde ortaya çıkan başlı başına bir tasarım olmasına rağmen dilin kendisi, olduğundan farklı bir şekilde kullanılır. Diğer bir deyişle dil, anlatıcı tarafından olanın olduğu şekliyle değil olması gereken şekliyle kurgulanır. En nihayetinde bir yapının oluşturulmasına gönderme olarak alegori, dili olduğundan farklı bir mecrada kullanma girişimini gösterir. Bu girişim, temelinde sınırı aşmak, olanı olağanlığıyla değil olağanlığından sıyrarak vermektir. Bu nedenle alegori aynı zamanda bir soyutlama işinin kendisidir. Alegoriyle birlikte anlatıcı, gerçekte başlı başına varlığı olan bir şeyi, maddesinden sıyrarak, soyarak düşünme faaliyetinin nesnesi haline getirir. Onu kurgulayarak gerçekte ayrılamaz olanı zihinde,

<sup>13</sup> Burada şair özelinde edebi olanı üreten tüm failler kastediliyor. Edebi olan bir tragedya, bir komedyaya, bir öykü, bir roman vb. yazınsal ürünler olduğu gibi yeri gelir günlük konuşmada kullanılan ironi, metafor, mecaz, kinaye vb. retoriğe dair ifadeler de olabilir.

düşüncede ayırır. Aristotelesçi bağlamda özünde felsefi bir dinamizm olmasından ötürü alegorik olarak anlatılan şey onun düz anlatımla anlatılmasından daha değerlidir. Bu soyutlamanın amacı, olanı bir öz süzgecinden geçirerek en iyi bir şekilde vermektir. Böylelikle anlatı, edebi olanın bizatihi kendisi olarak alegorik diye nitelenir.

Yukarıda dile getirilenlerden hareketle edebi olanın bizatihi kendisi olarak alegorik anlatı, en nihayetinde gerçekte olmadığı hâlde varmış gibi tasarımılanan; düşsel olandır. Bu şu anlama gelir; alegori gerçek yaşamın somut olgu ve olaylarıyla doğrudan doğruya bir özdeşlik ilişkisi kurulmasına imkân vermez. Onun ortaya koymuş olduğu şey, bilinçli yaratıcı edim üzerine kurulu kurmaca bir gerçekliktir. Bunun yanında diğer bir açıdan bakıldığında alegori, kendi gerçekliğini yaratır. Bu yaratılan gerçekliğin her şeyden izole edilmiş bir gerçeklik olmadığını belirtmek gerekir; bunun aksine tarihsel ve deneysel olandan beslenerek kendisine biçim verir. Ancak edebi olan kendi gerçekliğini gerçek olana bakarak yarattığı gibi felsefi olanın da kendi gerçekliğini gerçek olana bakarak yaratmaya çalıştığını hatırd tutma lazımdır.<sup>14</sup>

Alegoride asıl anlama ulaşmak için, anlatıcının anlatımına yerleştirdiği ve bu sayede anlatımına alegorik bir değer kattığı dış görünüşün (appearance) kaldırılması gerekir.<sup>15</sup> Bu dış görünüş, anlatıcının aslında amaçladığı şeyi kapatarak ona ulaşmayı engeller. Dış görünüşün kaldırılmasını isteyen anlatıcı, onun arkasındaki şeyin keşfedilmesini ister. Alegorik bir anlatımda hem bu dış görünüşün varlığını ortaya koyan, hem de onu ortadan kaldıran şey, dış görünüşün bizatihi kendisinde olup maksut olan şeye işaret etmekle beraber ilgili yapıyı ayakta tutan bağlantılardır. Bundan dolayı bir alegorinin yapısındaki bağlantılar, alegoriye hem mekân hem de imkân sağlar. Bu dile getirilenlerle birlikte alegorinin dilsel temsilindeki ontolojisinde üç şey ortaya çıkar:

- 1- Alegorik anlatıma muhatap olan konu,
- 2- Kendisiyle alegorik anlatım yapılan ifadeler,

<sup>14</sup> Bu bağlamda “Bu etkinliklerin iç içe geçmiş olduğu yerde tümünden bir kurmacadan bahsetmek mümkün müdür; yoksa parçacı bir yaklaşımla mı durumu değerlendirmek lazımdır?” şeklinde bir soru akla gelmektedir.

<sup>15</sup> Yukarıda alegori terimi üzerine yapılan otantik incelemede “örtü” (veil) sözcüğü kullanılırken burada daha felsefi olduğu gerekçesiyle dış görünüş (appearance) sözcüğünü kullanmayı tercih ettik. Her iki terimin göndergesi de “asıl anlamı gizli kılınan şey”dir. Burada dikkat edilmesi gereken şey asıl anlamın gizliliği ve bu gizliliğin açığa çıkartılmasıdır.

3- Alegorik anlatıma muhatap olan konuyla kendisiyle alegorik anlatım yapılan ifadeler arasındaki bağlantılar.

Bu bağlantılar, alegorik anlatıma muhatap olan konuyla, kendisiyle alegorik anlatım yapılan ifadeler arasındaki benzerlikler olabileceği gibi alegorik anlatımın içerisinde yer alan birtakım simgeler de olabilir. Bu benzerlikler ya da simgeler sayesinde, anlatımda yapılan veya anlatımın bizatihi kendisi olan alegori ortaya çıkartılır. Dolayısıyla saptanan ontolojik karakteriyle alegori başkalarından gizlemek amacıyla sadece belli kişilerin anlayacağı şekilde bazı dilsel öğeler kullanılarak yapılan üstü kapalı anlatım biçimine gönderimde bulunmaz. Zaten gizleme niyetiyle ortaya konan böyle bir anlatım, temel gayesi iletişim olan dilin doğasına da aykırıdır. Bunun yanında böylesi bir alegori kullanımı şiir, öykü, roman gibi yazınsal türleriyle olay, düşünce, duygu ve imgelerin aktarımını yapan edebiyatın alanına da girmez; çünkü edebiyat, yukarıdaki türleri aracılığıyla vereceği bir mesajı belli bir kesime açık etmek isterken diğer kişilerden gizlemek istemez. Ayrıca alegori, sözün görünürde olan anlamının altında ehlinden başkasının anlayamadığı gizli bir anlam da taşımaz. Bilakis alegorik anlatımın içerisindeki somut bağlantıların açığa çıkartılması suretiyle, anlam ifşa edilir. Diğer bir ifadeyle alegorik anlamın ortaya çıkartılması, bir şeyin yerine geçen, onu hatırlatan ve özel değere sahip somut göstergelerin dilsel bir düzen içerisinde işlevsel hâle getirilmesi yoluyla her zaman imkân dâhilindedir.

Bu değerlendirmelere ek olarak alegori sözcüğünün birleşimindeki kelimelerin morfolojik, etimolojik ve semantik incelemesiyle yukarıdaki otantik anlamının tespiti ve onun dilsel temsilindeki çift yönlü ontolojik karakteri üzerinden şunları söylemek mümkündür: Bir ifadenin alegorik (allegorical) olarak nitelenmesi bu ifadenin etkisini yitirerek pasifize olmuş bir tekdüzeliğe, niteliksizleşmesiyle beraber oradan sıradanlığa sürüklenen duruma karşı geldiğini gösterir. Bu karşı gelişle birlikte bu durumu dinamize etmek hedeflenir. Bunun için olağanın dışına çıkmak ve böylelikle başka türlü anlatmak, açıklamak gerekir. Diğer taraftan bu anlatı, örtük bir anlam içerdiği için görünüşünde verilen anlamın haricinde bir anlamı amaçlamaktadır. Yukarıdaki maksatla bir konuşma yapıp böyle bir üsluba sahip olan kişi olarak alegorist (allegorist) hitabında ya da yazımında alışılmışın sınırlarını aşarak ötelere gitmek isteyen kişiyi niteler. Bu kişinin yapmış olduğu edime alegorize etme (allegorize) denilirken açık bir dilden ziyade örtük bir dil kullanarak var olanları nitelemeye çalışan ilkesel tutumlara da genel olarak alegorizm (allegorism) şeklinde isim vermek mümkündür.



## Sonuç

Alegori, “öte, ötesi” anlamına gelen Grekçe “allos” ve “konuşmak, bir şeyi anlatmak” karşılığında kullanılan “agoreuein” kelimelerinden müteşekkil bileşik bir sözcüktür. Yapısını oluşturan kelimeler incelendiğinde alegori sözcüğünün bir öz ve nitelik olarak otantik anlamı “belirlenmiş, sınırlanmış alanın dışına çıkarak orada olması gereken anlatış biçimini bir tarafa atıp bir şeyi ardışık olarak farklı bir şekilde anlatmak ve bu anlatıda kullanılan sözcüklerin bütünü üzerinden bir düzandan ziyade ikincil anlamı kast etmek” şeklindedir.

Alegorinin otantisitesindeki dilsel temsil, alegoriyi ontolojik anlamda üstü kapalı anlatımın içerisine dâhil etmeyi gerektirmektedir. Bu üstü kapalı anlatım özünde anlatıcının düşüncesinin temsilini verir. Bu yönüyle bir temsil olan alegori kurgusallığı içeren subjektif bir anlatıya dönüşür. Bu anlatı özelinde oluşan gösterge bir aynaya dönüşerek bir şeyi yansıtır. Bu yansıtma kendisini benzetme üzerine inşa eder. Ayrıca göstergenin kendisi olarak alegori gösterileni kendi yapısındaki kelimelerle vermez. Gösterilmesi amaçlanan şey, alegorik anlatıdaki kelimelerin simgesel, çağrışımsal, imgesel vb. düzeylerde kendisini ortaya koyan bağlantıları aracılığıyla anlaşılmaya çalışılır. Alegorik anlatıda gerçekte kastedilen, bağlantıların ifşa edilmesiyle ortaya çıkar. Böylece ifadenin üzerindeki örtü/dış görünüş kaldırılarak anlam ortaya çıkartılır.

Alegorinin bu çift yönlü otantisitesindeki tasarım ontolojik olarak olan ile olması gereken üzerine inşa edilir. Yalın haldeki sözcükler olanı gösterirken, çağrışımlar gerçekte olması gerekene kapı aralar. Yansıtma, simgeleme ve/veya benzetme üzerine kurulu bu dilsel temsil bu yönüyle edebi olana zemin hazırlarken, diğer tarafta olması gerekene dönük yanı felsefi olanı imler. Alegorinin edebi yönü kurgusallığın vermiş olduğu imkanlardan doğarken, felsefi yönüyse Platon’un mağara alegorisinde olduğu gibi özü vermeye çalışmaktan ortaya çıkar. Alegoriyle birlikte anlatıcı gerçekliği kurgusal düzeyde aktarmak ister. Bundan dolayı alegori, otantisitesindeki dilsel temsilin gerçeklik ve kurgusallık üzerine odaklanan çift yönlü karakteriyle hem edebi hem de felsefi olanda var olarak kendi ontolojisini ortaya koyar.

**Kaynakça**

- Akarsu, B. (1975). *Felsefe Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Aristoteles, (1963). *Poetika*. (Çev. İ. Tunalı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ayverdi, İ. (2010). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük I*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.
- Çakmak, C. (1997). Wittgeinstein’da Dil ve Felsefe ilişkisi. *Felsefe Arkivi*, 0 (30), 141-151.
- Derrida, J. (2010). *Edebiyat Edimleri*. (Çev. M. Erkan, A. Utku). İstanbul: Otonom Yayınları.
- Dürüşken, Ç. Çoraklı, E. (2017). “Antik Çağda Hermēnia”. *Cogito*. S: 89. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. 59-77.
- Grondin, J. (2017). “Hermeneutik”, çev. Kaan H. Ökten, *Cogito*, S: 89, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 7-41.
- Liddell, H. G., Scott, R. (1940). *A Greek-English Lexicon*. London: Oxford University Press.
- Macdonell, A. A. (2012). *A Sanskrit-English Dictionary*. London: Oxford University Press.
- Man, P. de (1983). *The Retic of Temporality*. Minnesota: University of Minnesota Press.
- Moran, B. (2013). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Partridge, E. (2006). *Origins A Short Etymological Dictionary Of Modern English*. e-Library: Taylor & Francis.
- Platon, (2010). *Devlet*. (XX. bs.). (Çev. S. Eyüboğlu, M. A. Cimcoz). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Pospelov, N. G. (2005). *Edebiyat Bilimi*, (Çev. Y. Onay). İstanbul: Evrensel Basım Yayıncılık.
- Püsküllüoğlu, A. (1977). *Öz Türkçe Sözlük*. İstanbul: Bilgi Yayınları.
- Saussure, F. de (1998). *Genel Dil Bilim Dersleri*. (Çev. B. Vardar) İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- Uysal, H. (2010). Hint-Avrupa Dil Ailesine Karşılaştırmalı Dilbilim Açısından Bir Bakış. *Dilbilim*, 9, 24-26.
- Vardar, B. (2007). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. (2nd ed.). İstanbul: Multilingual.
- Whitman, J. (1987). *Allegory*. Cambridge: Harward University Press.
- Wittgeinstein, L. (2013). *Tractatus Logico-Philosophicus*. (Çev. O. Aruoba). İstanbul: Metis Yayınları.

**Çevrimiçi Kaynakça**

- Biblissima. *ἀλληγορία*. Erişim adresi: <https://outils.biblissima.fr/en/eulexis-web/index.php>. Erişim Tarihi: 12/11/2020.

Dwds. *allegorie*. Erişim adresi: <https://www.dwds.de/wb/Allegorie>. Erişim tarihi: 27/11/2020.

Etyonline. *allegoria*. Erişim adresi: <https://www.etymonline.com/search?q=allegoria>. Erişim tarihi: 2/12/2020.

\_\_\_\_\_. *\*al*. Erişim adresi: [https://www.etymonline.com/word/\\*al-](https://www.etymonline.com/word/*al-). Erişim tarihi: 03/12/2020.

\_\_\_\_\_. *agora*. Erişim adresi: [https://www.etymonline.com/word/agora?ref=etymonline\\_crossreference](https://www.etymonline.com/word/agora?ref=etymonline_crossreference). Erişim tarihi: 05/12/2020.

\_\_\_\_\_. *allegory*. Erişim adresi: <https://www.etymonline.com/search?q=allegory> Erişim tarihi: 30/11/2020.

## Structured Abstract

This study includes a research focusing on the original meaning of the linguistic representation of allegory. The aim of this study is to determine its root meanings and to reach the authentic meaning seen in the way of determining an essence and quality, and to reveal some values related to this authentic meaning by hermeneutic method.

The study using several contexts such as etymology, linguistics, philosophy and literature first analyzed the *allegory* etymologically. Afterwards, the authentic meaning of this obtained through etymology was critically analyzed and evaluated within the framework of the conceptual possibilities offered by linguistics and especially in the context of F. de Saussure (1857-1913). The results provided by these evaluations revealed the relation of philosophy and literature. In order to see more closely this relationship of *allegory* with philosophy and literature the ideas of some thinkers such as Plato MÖ 428-348 and Aristotle MÖ 384-322 from the ancients, L. Wittgenstein (1889-1941), J. Derrida 1930-2004, Paul de Man (1919-1983), G. N. Pospelov (1899-1992) from the contemporaries were included in the study. Thus, the linguistic representation of *allegory* has been studied in a versatile way in different contexts.

The study mainly focused on seeking answers to the following questions:

- 1- What is the authenticity of allegory at the linguistic level, regardless of the disciplines it is used in?
- 2- How can this authenticity be analyzed using the hermeneutic method?
- 3- What aspects emerge in the authenticity of the word allegory with this analysis?

While answering these questions, some dictionaries such as A Sanskrit-English Dictionary of A. A. Macdonell (1854-1930), A Greek-English Lexicon of H. G. Liddell (1811-1898) and R. Scott (1811-1887), Origins A Short Etymological Dictionary Of Modern English of E. Partridge (1894-1979) were used. In addition, digital platforms based on etymology such as Biblissima, Dwds, Etyonline were also examined and the data from here were included in the study. Also some different disciplines such The Republic of Plato, Poetics of Aristotle, Tractatus Logico-Philosophicus of Wittgenstein, Course in General Linguistics of de Saussure, The Rhetoric of Temporality of de Man, Literatur Science of Pospelov has benefited.

---

It is a hermeneutic activity to get to the root of a word, find the authentic meaning in it, and then try to reveal this authentic meaning by explaining it. Therefore, hermeneutic efficiency is related to the authenticity of the word. In this study, the authentic meaning of the word *allegory* is shown and explained through such an activity. Therefore, the method of the study has been a hermeneutic method. On the other hand, in order to reach the answers to the research questions of the study, the data obtained from the dictionaries and the expressions related to the ideas of the above book authors were critically analyzed and evaluated, and the results were interpreted. As a result of this investigation, the following conclusions were reached:

The authentic meaning of the *allegory* is “during speech to tell about something, going beyond the defined and bounded area, dismissing the usual narrative form and to mean the secondary meanings of the expression”. Linguistic representation in this authentic meaning of *allegory* has included it in implicit expression. Allegorical narrative is subjective, fictional, symbolic, connotation, imaginary and its meaning is veiled. This veil must be lifted to reach meaning. *Allegory* has bidirectional character of what is told and what is meant to be told. While the expressions in *allegory* what told, some elements showing symbolization in *allegory* opened the door to what is meant to be told. *Allegory* which is based mimesis (symbolization/analogy/reflection) gives the essence of an idea as seen in Plato’s *allegory* of the cave. *Allegory* shows both the philosophical and the literary. While the literary aspect of *allegory* arises from the possibilities given by fiction, its philosophical side emerges from trying to give the essence. With the *allegory*, the narrator wanted to try to convey reality in a fictional level. Hence, *allegory* exists in both the literary and the philosophical, due to the dual character of linguistic representation in its authentic sense, which focuses on reality and fiction.